

ללא חברים, מלבד ההרים

מייקל ג' טוטן

כורדיסטאן היא עיראק האחרת, עיראק שמספר גדול להפליא של אנשים במערב כלל לא שמע עליה ואינו יודע על אודותיה דבר. התקשורת נוטה להתעלם מכורדיסטאן, משום שאינה מספקת "חדשות"; זהו מקום מנומנם ויציב, שלא קורה בו כמעט שום דבר ראוי לציון.

הכורדים, אחת הקבוצות האתניות המרכיבות את עיראק, מונים כעשרים אחוזים מאוכלוסייתה. כמו הפרסים, גם הם ילידי אזור צפון המזרח התיכון, בו חיו זמן רב לפני פלישת הערבים מן הדרום והתורכים מן המזרח. כורדים מעטים בלבד מתגוררים כיום בבגדאד ומזרחית לה, לאורך הגבול האיראני, וקבוצה גדולה מעט יותר מתרכזת במחוזות נינווה וכירכך. אך רוב רובה של האוכלוסייה הכורדית חיה בהרי הצפון, גבוה מעל למישורים המאובקים של מסופוטמיה, בחבל הנהנה מאוטונומיה ומהגנה מיוחדת לפי החוקה העיראקית. במחוזות אלו הסתיימה למעשה המערכה שמנהלת ארצות-הברית בעיראק; בפועל, כמעט לא התרחשה שם כל לחימה. איבתם של תושבי כורדיסטאן שמורה לסדאם חוסיין; הטרוריסטים הכורדים היחידים שפעלו באזור השתייכו לארגון 'אנסאר אל-איסלאם' – קבוצה בעלת קשרים לאל-קאעידה – ורובם נלכדו או נמלטו לאיראן מאז 2003.

לכורדים בירה משלהם – העיר אֶרְבִּיל, שבה יושב גם הפרלמנט של החבל האוטונומי. עומד לרשותם כוח צבאי – הפְּשֶׁמְרָה, כינוי שפירושו "העומדים מול פני המוות". הם מפעילים יחידות שיטור, סיורי גבול ועמדות ביקורת. שני נמלי תעופה בינלאומיים בשטחה של כורדיסטאן מקשרים אותה עם אירופה באמצעות טיסות סדירות. לחבל יש דגל, נציגים דיפלומטיים ומשרד חוץ נפרד מזה העיראקי. חרף כל זאת, אין לכורדיסטאן מטבע משל עצמה ומושב באו"ם. מבחינות מעשיות רבות, כורדיסטאן העיראקית היא מדינה עצמאית לכל דבר ועניין, הגם שחסרה לה הכרה רשמית.

האידיאולוגיות הקיצוניות של הלאומנות הערבית, של הרדיקליזם האיסלאמי, של הקנאות הכיתית־דתית והשנאה לאמריקה – לא הצליחו להכות שורש בקרב הכורדים בעיראק. האוכלוסייה הכורדית בעיראק היא אחת הקהילות התקיפות ביותר בהתנגדותן לטרור בעולם כולו – הישג מרשים בהתחשב בשגרת הפיגועים הממרת את חיי שכניהם מדרום. הביטחון שמספקת החברה המוסלמית השמרנית הזאת לעריה ולשטחיה עולה בהרבה על זה שמעניק הצבא האמריקני לאזור הבינלאומי המבוצר בבגדאד.

בשנים האחרונות נסעתי לכורדיסטאן ועבדתי בה פעמים רבות. תמיד נעתי בה בחופשיות רבה, מבלי שאזדקק לנשק, לאפודי מגן או לשומרי ראש. היא יכולה להוות בנקל יעד לנופש עבור אמריקנים רבים; בכורדיסטאן, בניגוד למדינות מערביות רבות, הם לא ייתקלו בגילויי הסתייגות או שטנה בשל ארץ מוצאם.

למען האמת, קשה להפריז בתיאור האהדה שחשים הכורדים העיראקים לארצות־הברית. הם פרו־אמריקנים אולי עוד יותר מהאמריקנים עצמם. גלי התמיכה בנשיא ג'ורג' ו' בוש חזקים עד כדי כך שבחלק זה של העולם הוא מכונה לעתים "חאג'י בוש" (תואר כבוד המוענק לאדם שמילא את מצוות החאג', העלייה לרגל למכה) – ללא ספק גילוי מיוחד של הוקרה לנוצרי רפובליקני מטקסס. הכורדים אינם רפובליקנים דווקא; רובם הגדול אינו מבחין כלל בין השמרנים לליברלים בארצות־הברית. אלא שהכרת התודה והידידות החמה שלהם מקיפות את כלל האמריקנים, כעם, ואת שתי המפלגות גם יחד על תרומתן לשחרור הכורדים מעול עריצותו של סדאם חוסיין.

ואכן, בקרב הכורדים אין מחלוקת לגבי ההתערבות האמריקנית בעיראק. הם יתקנו ללא דיחוי כל מי שיתאר את המלחמה כ"פלישה"; מבחינתם, מדובר בשחרור, תהליך שהחל בפועל עוד לפני הפלת משטרו הטוטליטרי של חוסיין

בשנת 2003. עם תום מלחמת המפרץ בשנת 1991 הגדירו ארצות-הברית, בריטניה וצרפת את צפון עיראק, המאוכלס בעיקר על ידי כורדים, ואת דרום המדינה, המיושב ברובו בשיעים, כאזורים אסורים בטיסה עבור חיל האוויר העיראקי. טייסים מכוחות הברית ערכו טיסות סיור כדי להבטיח את שלומן של קבוצות אלו. בדרום ובצפון פרצו באותה תקופה התקוממויות רחבות היקף. המשטר העיראקי הצליח להכות בשיעים ואף ביצע נגדם פשעי מלחמה ומעשי זוועה נוראים. לא כך היה הדבר עם הכורדים: הטופוגרפיה של אזורי הצפון ההרריים וקשיחותם של הלוחמים הכורדים, המנוסים במאבקי גרילה, סיכלו את מאמציהם של חיילי סדאם להכניעם. האזרחים נמלטו בהמוניהם מן הערים אל עבר ההרים, ואילו לוחמי הפשמרגה ירדו למישורים ולחמו בצבא העיראקי ברחובות. לאחר התנגשויות דמים נסוג לבסוף הצבא העיראקי מן האזור באוקטובר 1991. בהדרגה התרוקנו הכפרים, השכונות, הערים ולבסוף כל המחוזות הצפוניים של עיראק מחייליו ומסוכניו של הבעת'. הכורדים נהנים מאז מאוטונומיה גמורה וחיים במידה רבה תחת מטריית ההגנה שמספקות מדינות המערב.

פתגם כורדי עתיק יומין גורס כי "חבריהם היחידים של הכורדים הם ההרים". קשה לאנשי המערב להבין עד כמה מדויקת היא הקביעה הזאת. הכורדים חשים מבודדים לגמרי. שכניהם מסביב אינם רוחשים להם חיבה יתרה, וכמעט כל שאר עמי העולם מתעלמים מהם או אינם מודעים כלל לקיומם. תחושת הבידוד יכולה להסביר את ההתלהבות שמעוררת ידידותה של ארצות-הברית בכורדים. הישראלים יכולים אולי להבין גישה זו, אלא שהפרו-אמריקניות של הכורדים העיראקים אגרסיבית הרבה יותר. אפשר אפילו לומר שהם מביאים את האהדה לאמריקה עד אבסורד. מזללות מקדונלד'ס מזויפות הקרויות בשמות כגון "מאדונל" צצות בכורדיסטאן כפטריות אחרי הגשם. צו האפנה בקרב בני-הנוער הוא מדים של הצבא האמריקני – ואין בו שמץ של אירוניה. כמה מן המלצרים במסעדות באזור אפילו לובשים חולצות מכופתרות שמעל לכיסיהן רקומות המילים "צבא ארצות-הברית".

גילויי האהדה הכורדית לארצות-הברית – זאת יש לדעת – אינם רק פרי הכרת תודה על ההתערבות האמריקנית בעיראק. עוד בשנת 1973 אמר מולא מוסטפה ברזאני, מנהיג הגרילה המפורסם של הפשמרגה, לכתב הוושנינגטון פוסט ג'ים הוגלנד: "אנחנו מוכנים להיות המדינה החמישים ואחת שלכם ולספק לכם נפט". הלך הרוח הזה רק גבר מאז.

סדאם חוסיין התכוון להיות מנהיג האומה הערבית, העולם הערבי כולו", אמר לי גנרל הפשמרגה וחבר הפרלמנט מאם רוסטאם, כשביקרתי אותו לאחרונה בעיר כירכוכ. "הוא רצה שרק ערבים יתקיימו סביבו. זאת הייתה המדיניות שלו". כשניסה סדאם לאלץ את הכורדים להיפרד מזהותם הייחודית ולאמץ את זו הערבית – נתקל בהתנגדות עזה. לפיכך, בשנים 1987–1989 יצאו הרודן העיראקי ועושי דברו למערכת אל-אנפאל הרצחנית שמטרתה הייתה חיסולו של המיעוט הכורדי. "הם רצו לסלק את הכורדים מכל מקום בעיראק", אמר רוסטאם. "הם הרסו כפרים ומחוזות שלמים והעבירו אנשים למחנות מעצר. כמה מן הכפרים התורכמניים בסביבה שלנו נהרסו מאותה סיבה. המשימה הייתה להפוך את המקום לאזור על טהרת הערבים".

הערבים הכורדיים של עיראק הוחרבו בהפצצות מן האוויר, בהפגזות ארטילריה ובנשק כימי. יערות שלמים נכרתו. בארות נסתמו בבטון. בין מאה למאתיים אלף נפש נטבחו וכשמונים וחמישה אחוזים מן הכפרים הכורדיים נמחו מעל פני האדמה. רבבות בני אדם, בהם ילדים, עונו למוות בבתי הסוהר. "עיראק כולה סבלה קשות באותן שנים", כתב כריסטופר היצ'נס בואניטי פיר על מסעו הראשון לכורדיסטאן העיראקית, אחרי מלחמת המפרץ של 1991, "אבל המחוזות הכורדיים היו בין המקומות האיומים ביותר בעולם כולו – ריקנות זועקת של אומללות שבה קלטתי לראשונה בחיי את ריח הרוע ככוח ממשי עלי אדמות".

מאז אותה תקופה התאוששה כורדיסטאן וצמחה מחדש. כיום, זהו המקום הבטוח ביותר, החופשי ביותר והעשיר ביותר בעיראק. הסיבה לכך נעוצה, בין היתר, באופייה שוחר השלום של האוכלוסייה. ראש העיר חלבג'ה – שאותה התקיף פעם סדאם בנשק כימי, מעשה זוועה שתבע חמשת אלפים קרבנות בנפש – הדגיש בפניי את הנקודה. "מעולם לא פגענו באיש, בשום מדינה", אמר לי. "לא כבשנו ארץ של אף אחד. הגנו על עצמנו בכוח צבאי צנוע מול אויב חזק. אנחנו רואים את עצמנו כעם המגן על זכויות האזרח".

נשיא אוניברסיטת דוהוק, אסמאט חליד, שמשרדו נמצא בבניין שבו שכן בעבר סניף מפלגת הבעת', סיפר לי שהכורדים שוקדים על כינונה של ישות מדינית אשר תחרות על דגלה את זכויות האדם: "יש לנו דרך חשיבה שונה מזו של העמים המקיפים אותנו. אנחנו סבורים שהתנהגות תרבותית היא המפתח להצלחה. איננו רוצים לטפח דור צעיר אגרסיבי השש אלי קרב. אנחנו לא רגילים להרוג". הנשיא מסעוד ברזאני הביע רעיון דומה בריאיון שהעניק

לערוץ החדשות 'אל-ערביה': "עשינו כמרב יכולתנו להנחיל את דרך החיים הכורדית לתושבי אזורים אחרים בעיראק, אך צר לי לומר שאחינו מסרבים ללמוד מניסיונו. אנו אימצנו תרבות של מחילה ואילו הם בוחרים בתרבות של נקמה".

ההבדל בין הכורדים לשכניהם הערבים אינו מתמצה רק בגישתם לניהול ענייני המדינה, אלא גם בתפיסתם הדתית. רובם דוחים את הפרשנות הרווחת של האיסלאם. "אני מדבר וקורא ערבית שוטפת", אמר לי אדם אחד. "אני קורא את הקוראן במקור, ואני יודע שהוא גמיש הרבה יותר מכפי שרוב האימאמים הערבים היו רוצים להודות". מערביים רבים, הסבורים כי הדבקות בדת היא מקור צרותיהם של העיראקים, צריכים לדעת כי הכורדים הם מוסלמים לא פחות מן הערבים, בעוד שמפלגת הבעת' הרצחנית, ששרידיה עדיין פעילים היום בקרב הטורוריסטים המטילים את חיתתם על עיראק, הייתה חילונית למהדרין.

הדת היא רק היבט אחד של הזהות הכורדית, והשפעתה נכרכת בזו של המסורות האתניות. עבדאללה מוהטאדי, המזכיר הכללי של מפלגת 'קומאלה' בכורדיסטאן האיראנית, מציב את הייחוד הכורדי בהקשר היסטורי: "הכורדים היו אחת מאותן אומות מעטות שהצליחו לעמוד עד הסוף מול הפלישה הערבית והאיסלאמית", הסביר. "הם הגנו על אדמתם ועל דתם. זהותנו האתנית ככורדים חשובה לנו הרבה יותר ממחויבותנו לאיסלאם. בהמנונים לאומיים רשמיים אנחנו מצהירים על היותנו כורדים לפני היותנו מוסלמים. זאת התפיסה הרווחת. הכורדים... הם האומה היחידה באזור, פרט לישראל, שבה הפונדמנטליזם האיסלאמי לא הצליח להכות שורש. איננו קנאים בענייני דת. כשהייתי ילד, לפני המהפכה האיסלאמית באיראן, רוב בני הדור הצעיר לא התפללו ולא צמו בתקופת הרמדאן. הם התבדחו על הדת, על אלוהים, על כל דבר. הם היו נינוחים. אני לא יודע למה, אבל כך היה. וזה נכון גם היום".

ובכל זאת, רוב הכורדים העיראקים הם מוסלמים שמרנים, החיים בעולם פטריארכלי. פחות מרבע מן האנשים המופיעים בציבור הם נשים. אפילו בסולימאניה, העיר הליברלית ביותר בכורדיסטאן העיראקית, כמחצית מן הנשים עוטות כיסוי ראש. נערים ונערות לומדים בבתי ספר נפרדים, ביקור במועדוני לילה הוא בגדר איסור חמור ואף שניתן להשיג משקאות אלכוהוליים, רוב בעלי העסקים המוכרים אותם מחוץ לסולימאניה הם נוצרים. ובה בעת, הכורדים העיראקים אינם כה רחוקים מתרבות המערב. הם דוחים כל סוג של קיצוניות פוליטית ומעדיפים על פניה את דרך האמצע. "הכורדים אינם

נוטים להתלהמות דתית", אמר לי מורה לאנגלית בשם בירזו עבדול קאדיר. "אנחנו מאמינים בניהול תרבות שיח המבוססת על היגיון, לא על רגש. אם אנשים חולקים עליי בעניין מסוים, לא אתרגז עליהם. פשוט תהיינה לנו דעות שונות".

למרבה הצער, השחיתות הפוליטית לא פסחה על כורדיסטאן. שתי המפלגות הכורדיות החשובות, 'האיגוד הפטריוטי של כורדיסטאן' ו'המפלגה הדמוקרטית של כורדיסטאן', הן מנגנונים פוליטיים החומסים כספים מבעלי עסקים וסוחרים. הן חולשות על רוב כלי התקשורת ומפעילות סוכני ביון הבולשים לפעמים אחר אזרחים. אך יש בכורדיסטאן מפלגות נוספות, המתמודדות גם הן בבחירות וזוכות למושבים בבית הנבחרים. בבעלותן עיתונים וכתבי עת והן פועלות בחופשיות. הכורדים מודעים היטב לחומרתה של השחיתות הציבורית שפשטה בקרבם, אך לפחות כאן אין לאף גורם מונופול עליה. הכוח אינו מסור בלעדית למפלגה מסוימת או לשבט אחד ובוודאי שאינו מרוכז בידי אדם בודד. הסיבה לכך קשורה בחלקה לעובדה שכורדיסטאן אינה מדינת משטרה. האזרחים מתלוננים על נציגיהם הנבחרים, והם עושים זאת בגלוי.

אחד הדברים המפתיעים ביותר בכורדיסטאן היא העובדה שלמרות שמה אין היא אחידה מבחינה אתנית. ערבים יכולים לעקור אליה ממרכז עיראק ומדרומה, ורבים אכן עושים זאת. נכון למאי 2007, רשאים שבעת אלפים ערבים להשתקע בכורדיסטאן מדי חודש, בכפוף להסכמתם לעבור בדיקות ביטחוניות פנימיות. לא כולם מרוצים מכך, כמובן. "הערבי הוא פרא אדם", אמר לי עורך הדין איקבאל עלי מוחמד שבחברתו סעדתי ערב אחד. "הוא לא בן-תרבות". אלא שהערות בעלות גוון גזעני כגון זו אינן נחלת הכלל. גם אם רוב הכורדים מסכימים בתוכם פנימה עם דבריו של מוחמד על התרבות הערבית בעיראק, הם יימנעו, כמו כל ליברל מערבי טוב, מלבטא את מחשבותיהם במונחים גזעניים. הם מדגישים שערבים רבים אינם מתאימים כלל לתיאור זה וכי אין בדעתם להשליך מן היסודות הגרועים ביותר של תרבות מסוימת על הכלל. זוהי תופעה חריגה בזירה גיאוגרפית שהתקינות הפוליטית והרגישות הגזעית היא ממנה והלאה.

ברי אפוא מדוע לא הושחתה התרבות הכורדית בעיראק בידי נגע הטרור. למרבה הצער, המצב בתורכיה שונה בתכלית. ה-PKK, 'מפלגת הפועלים' המרקסיסטית-לניניסטית של כורדיסטאן, מנהלת שם זה שנים מערכת גרילה וטרור נגד השלטון ונגד האזרחים. הכורדים של עיראק לא רצחו מעולם אזרחים

ערבים במדינה זו או בכל מקום אחר במסגרת מאבקם הלאומי, אף על פי שיחסו של סדאם חוסיין כלפיהם היה ברוטלי לאין-ערוך מזה של תורכיה. "עבדאללה אוצ'לאן היה יאסר ערפאת שלנו", אמר לי כורדי אחד, בדברו על מנהיגה לשעבר של ה-PKK. "ההבדל בינינו وبين הפלסטינים הוא שאנחנו לומדים מהשגיאות שלנו".

מאפיין ייחודי נוסף של הכורדים, המבחין אותם בבירור מרוב האוכלוסייה המוסלמית היושבת במזרח התיכון, הוא יחסם החיובי ליהודים. הכורדים פשוט אינם רואים ביהודים בעיה. לא נתקלתי בשום אדם בעל דעות אנטישמיות בכורדיסטאן, ונושא זה לא עלה במהלך השיחות שניהלתי עם בני-המקום על הפוליטיקה באזור זה של העולם. על דעות קדומות נגד יהודים שמעתי רק ממקור שני. "האם נכון להשתמש במילה 'יהודי' כדי לתאר את העם היהודי?" שאל אותי המתורגמן שלי. "כן", אמרתי. "היהודים קוראים לעצמם יהודים. למה אתה שואל?" "כי אני רוצה להיות בטוח שלא אשתמש במונח מעליב", השיב לי בתקינות פוליטית יוקדת. "יש אנשים שמשתמשים במילה 'יהודי' בתור קללה". "מי?" ביקשתי לדעת, מאחר שמעולם לא שמעתי בכורדיסטאן מישהו המשתמש במילה "יהודי" כמילת גנאי. "רק כמה זקנים", הוא אמר. "והצעירים לא?" שאלתי. "בכלל לא", אמר. "לצעירים אין שום סיבה לחשוב שהיהודים הם אנשים רעים".

למעשה, גם לצעירים וגם לזקנים של כורדיסטאן יש סיבה טובה לחשווד דווקא באלה החושבים כי היהודים הם אנשים רעים. סדאם חוסיין נהג לכנות את הכורדים של עיראק "סוכנים של הציונות" – מה שדווקא עודד אותם לראות בה גורם חיובי – והבדותה הזאת לא פסה מן העולם גם אחרי מותו של העריץ. "הערבים קוראים לנו כל הזמן 'ישראל שנייה'", אמר לי קולונל הפשמרגה צלח-אדין אחמד אמין בשנת 2007. "הם מסיתים נגדנו וטוענים שאנחנו רוצים להקים בלב השטח שלהם מדינה שאינה ערבית".

הלאומנים והאיסלאמיסטים הערבים נתונים במלחמה עם מדינת ישראל מאז הקמתה, והם נאבקו בנוכחות היהודית במזרח התיכון עוד קודם לכן, בתקופת העליות של שלהי המאה התשע-עשרה ותחילת המאה העשרים. בעיראק הם נתונים במלחמה עם הכורדים פרק זמן דומה, ובמידה רבה בשל אותן סיבות. לכורדים ולישראלים יש אפוא הרבה מהמשותף, והם מהווים – כל

אחד באזור – מיעוט הנתון במצור וחשוף לעוינות מצד אותם גורמים. מן העבר השני, גם הכורדים וגם הפלסטינים שואפים להקים מדינה ריבונית משל עצמם. לפיכך אפשר היה לצפות כי הכורדים יזדהו, לפחות חלקית, עם הפלסטינים, ולו רק בשל זהותם המוסלמית המשותפת. הגם שלבטח ישנם כורדים המתלבטים בשאלות אלו, בני-שיחי נטו לצדד דווקא בצד הישראלי.

מי שמכיר את ההיסטוריה לא יתקשה להבין מדוע. אף עיראקי אינו שוכח שמליצי היושר הנמרצים ביותר של סדאם חוסיין בעולם הערבי היו הפלסטינים. בתקופת המתיחות שקדמה למלחמת המפרץ בשנת 1991, גיבש הנשיא ג'ורג' בוש האב קואליציה שהורכבה גם ממדינות ערביות ומוסלמיות שההינו להתייצב כנגד הרוזן העיראקי. ברם, המנהיג הפלסטיני, יאסר ערפאת, בחר לעמוד דווקא לימינו של סדאם חוסיין. הכורדים גם מודעים לכך שהנשק העיקרי במאבקם של הפלסטינים נגד ישראל הוא הטרור – אותה דרך פעולה אלימה שבה סירבו לנקוט אפילו כשהיו קרבנות של רצח-עם. העולם הערבי יכול להמשיך לחפש תירוצים לטרור הפלסטיני, ואף לקשור לו כתרים, אך בכורדיסטאן הוא נחשב לתופעה מתועבת ומגונה.

שאלתי את קולונל הפשמרגה מוֹדֶהֶאפֶר חסן ג'אוף אם הצבא הכורדי או ממשלת החבל מקיימים יחסים כלשהם עם הישראלים. "אנחנו חיים במזרח התיכון", הוא השיב. "מדינות ערב אינן רוצות קשר עם ישראל. פלגים איסלאמיים רבים בעולם הערבי רואים בה ישות טמאה. אנחנו מוסלמים, אבל בניגוד לערבים, אנחנו רואים באיסלאם דת של אחווה ושלוש. הלאומנים הערבים גרמו עוול לדרך הדת ועיוותו אותה לגמרי". "היינו רוצים לכוון מערכת יחסים עם ישראל", אמר לי גם קולונל אמין. "יש לנו גורל משותף. בחשאי אנו חולקים להם רחשי ידידות. יש הרבה יהודים ממוצא כורדי; הם כותבים מאמרים לכתבי העת שלנו".

"הבעיות באזורנו נובעות מאי-הבנה דתית פנימית", הסכים קולונל ראוף. "אני מאמין בקוראן. אני יודע שאללה הוא האל היחיד. האל ציווה על בני האדם ועל העמים לקיים יחסים הדדיים. אבל המוסלמים הפונדמנטליסטים אינם חושבים כמוני".

חבר מועצת חבל כורדיסטאן הסביר כי הממשלה העיראקית היא שמאלצת את ההנהגה הכורדית לצדד בעמדה הערבית בשאלת הסכסוך הישראלי-פלסטיני: "כרגע אנו חייבים לפעול על פי תכתיבי בגדאד בתחום מדיניות החוץ. אך בה בעת אנו שבים ומציינים כי אין לנו שום קשר לסכסוך הערבי-ישראלי. אם היית אומר לי שאתה ישראלי, זה לא היה מפריע לי כלל. רוב האנשים כאן

מעדיפים ישראלים על ערבים. הערבים רצחו את בני-עמנו". החיבה הכורדית כלפי ישראל היא סוד גלוי, כמו הסיוע שמעניקים יועצים ומדריכים ישראלים לתושבי החבל. נשיא ממשלת חבל כורדיסטאן, מסעוד ברזאני, אמר לפני חודשים אחדים דברים גלויים למדיי לרשת 'אל-ערביה': "על פי החוקה אין לנו זכות לקיים קשרים עם שום מדינה; יחסים דיפלומטיים הם בסמכותה הבלעדית של המדינה הפדרלית. אך אילו נפתחה שגרירות ישראלית בבגדאד, היינו לבטח פותחים קונסוליה ישראלית בארביל. אם אין יחסים דיפלומטיים בין עיראק לישראל, לא יכולים להיות יחסים בין מחוז כורדיסטאן ובין ישראל. אבל כמו שכבר ציינתי, יחסים עם ישראל אינם פשע בעיניי... אני תומך בזכויותיהם של בני העם הפלסטיני, אך במקביל איני מסכים שנכון לזרוק את ישראל לים. זה בלתי אפשרי... המדיניות הזאת שגויה, לא הגיונית ובלתי מתקבלת על הדעת. למה לחסל עם? אני לא מאמין בחיסול העם הישראלי".

שאלתי את גנרל רוסטאם מדוע ממשלת חבל כורדיסטאן אינה מרחיבה את שיתוף הפעולה הלא-רשמי עם ישראל, שהרי לשתייהן יש אך מעט ידיים ואיבים משותפים רבים. "היחסים שאנחנו מקיימים כרגע אינם מספיקים כדי לשאת פעולה או לשוחח", הוא השיב, "אבל אנחנו מצפים שזה ישתנה בעתיד. אני צופה שיהיו בינינו יחסים פתוחים ופוריים". זוהי הצהרה מעורפלת במתכוון; רוסטאם אינו מבהיר אם הוא מצפה שבגדאד תשנה את מדיניותה, ואז תוכל גם ארביל לשאת פעולה בגלוי עם ישראל, או שמא הוא מניח כי כורדיסטאן תכריז על עצמאותה, ואז תוכל לעשות כרצונה. הקורא יכול רק לשער מהי כוונתו האמיתית – ואין זה ניחוש קשה כל כך.

אם כורדיסטאן היא מדינה בפועל אך לא להלכה, הרי שעיראק היא מדינה להלכה בלבד. בגדאד נתפסת כמעט על ידי כל כורדי כבירתה של מדינה זרה. בינואר 2005 נערך בכורדיסטאן משאל עם בלתי רשמי ובלתי מחייב בשאלת מעמדו של החבל. קרוב לתשעים ותשעה אחוזים מן הנשאלים בחרו בהתנתקות של קבע מעיראק. הדבר אינו מפתיע, שהרי אילו ניתן לתושבי המזרח התיכון לשרטט בעצמם את גבולותיהם, עיראק – כמדינה – לא הייתה קיימת בצורתה הנוכחית כלל. הבריטים הם שכבלו את הכורדים לערבים כששרטטו את מפת המזרח התיכון לאחר מלחמת העולם הראשונה. חבר הלאומים אמנם הבטיח למיעוט הכורדי אוטונומיה תרבותית, אלא שבמציאות נקרעה מולדתם וחולקה בין עיראק, תורכיה, סוריה ואיראן, מבלי שתניתן לזכויותיהם הגנה

הולמת. רק באיראן, שבה מכנים הכורדים את הפרסים "בני דודים", הם חשים מידה של קרבה לבני-ארצם. מן הצד השני, בשום מקום לא חשים הכורדים ניכור כה עמוק כלפי שכניהם כמו בעיראק. זיכרונות הדיכוי האכזרי, רצח העם והמלחמה עדיין מהדהדים בקרב בני הדור הוותיק, בעוד שהצעירים כבר גדלו לתוך המציאות שאחרי עידן סדאם, ולמעשה חיים בניתוק מן הרוב הערבי-עיראקי. רובם אינם דוברי ערבית, והשפה השנייה הנלמדת בבתי הספר היא אנגלית. הם גם אינם רואים כל טעם ביצירת קשרים עם בגדאד, בייחוד לנוכח התקפות הטרור המכות בה. הדגל העיראקי אפילו אינו מתנוסס מעל ארביל – יש איסור על כך. הכורדים בחרו אולי בהתרסה שקטה, אך היא עזה, ורק הולכת ומתחזקת.

כאשר הם נדרשים להתבטא בגלוי, טוענים פקידי ממשלת החבל האוטונומי של כורדיסטאן כי הם תומכים בפדרליזם בעיראק ואינם שואפים לעצמאות. אך בשיחות סגורות הם מודים שהם מנסים להרוויח זמן. הם בוחרים לאמץ עמדה פרגמטית, זמנית, וככל הנראה זהירה, המבקשת לשמור על יחסים תקינים עם בגדאד, ולו רק ברמה הסמלית. מוטב, הם חושבים, לעכב את הכרזת העצמאות עד שהארץ תהיה חזקה מספיק – או עד שמעצמות זרות תוכלנה להבטיח את עצמאותה.

נשיא ממשלת החבל הכורדי, ברזאני, נוקט גישה גלויה וישירה יותר. יש לו אמנם מידה של השפעה, אך הוא מרכז בידיו רק מעט כוח של ממש, והפוליטיקה הפנימית בעיראק אינה מגבילה אותו. מארמונו שבהרים הוא מאיים בגלוי בפרישה מהפדרציה העיראקית. "לעמנו יש זכות טבעית להגדרה עצמית", הוא אומר. "בבוא השעה היא תהפוך למציאות". כפי שכתב כריסטופר היצ'נס, "הכורדים עלו עתה על בימת ההיסטוריה המזרח תיכונית, ולא יהיה זה קל לדחוק אותם משם שוב. אפשר בנקל לרצוח ילד, כפי שמוכיחות מדי יום מפלגות השואבות את סמכותן מכתבי קודש, אבל אי-אפשר לגרום לילד חי לקטון".

מה יעלה בגורלה של עיראק? נראה שארצות-הברית תיסוג משטחה, בלחצה של דעת הקהל האמריקנית, עוד לפני תום הלחימה שם. בנסיבות אלו, המלחמה תמשיך, ככל הנראה, להשתולל בלי האמריקנים. יש להניח שממשלת עיראק לא תשרוד את מאבקי הכוח שיתחוללו במדינה לאחר הנסיגה, ואם אמנם תיפול, קרוב לוודאי שלא תקום ממשלה אחרת תחתיה.

בנסיבות האלה תמצא עצמה עיראק שרויה באנרכיה, בדומה למדינות חלשות אחרות באזור, דוגמת סומליה, המתקיימות אך רק כמושג גיאוגרפי מופשט. היא עשויה להתפצל לקנטונים אתניים ודתיים, כמו לבנון בשנות השמונים. לא מן הנמנע שצבאות תורכיה, סוריה ואיראן – מדינות שיש להן עניין רב בשאלה מי ישלוט בעיראק וכיצד – יפלשו אליה ויקרעו אותה לגזרים. עיראק עלולה אף ללכת בדרכה של עזה – בקנה מידה רחב יותר, כמובן – וליפול לידיהם של קיצונים רעולי פנים, שישליטו בה טרור איסלאמי.

בכל מקרה, אפשר לקבוע, במידה גבוהה של סבירות, שהכרזה כורדית על עצמאות בחבל הצפוני של עיראק תגרום למתיחות קשה באחת משתי חזיתות, ואולי בשתייהן גם יחד. הראשונה היא החזית התורכית, שכן הממשלה באנקרה חוששת מאוד מהסתפחות אלימה של כורדיסטאן התורכית לכורדיסטאן עיראקית עצמאית. החזית השנייה תהיה גבולו הדרומי של החבל הצפוני, שעדיין לא שורטט: יש להניח שהכורדים ירצו לצרף למדינתם החדשה את החלקים הכורדיים של מחוז כירכוכ, ואולי גם את מחוז נינווה – שאיפה שתיתקל בהתנגדותם העזה של הגורמים האחרים באזור.

למען האמת, סיכוייהם של הכורדים להישאר מחוץ למעגל הלחימה בעיראק נמוכים ממילא. "אנחנו סבורים שאם האמריקנים ייסוגו, הבעיות רק תגברנה", אומר קולונל מודהאפר. "הסונים והשיעים שואפים להשיג שליטה מוחלטת בעיראק. יהא עלינו לנקוט עמדה בעניין. ברור כי מדינות האזור – איראן, תורכיה וסוריה – תבחשנה בהתפתחויות מעין אלו. המצב הביטחוני יהיה רעוע. כל הקרבנות האמריקניים יהיו לשווא, והבעיות בעתיד רק תחמרנה". מסיבות מובנות, הרעיון להקים בסיסי קבע של חיל מצב אמריקני בכורדיסטאן זוכה לפופולאריות עצומה בקרב הכורדים.

ברי אפוא איזה רווח יפיקו הכורדים של עיראק מכינונה של מדינה עצמאית הנהנית מחסות אמריקנית. אבל תרחיש כזה טומן בחובו יתרונות עצומים גם עבור ארצות־הברית, ובעקיפין – אף עבור בעלת בריתה המובהקת, ישראל.

ראשית, אם תתעקש ארצות־הברית לסגת מעיראק כדי לשים קץ לאבידותיה, מוטב לה שלא תשים בהזדמנות זו קץ גם להישגיה – ותרומתה לבנייתה מחדש של כורדיסטאן היא ללא ספק אחד מהם. אכן, תהא זו חרפה אם חברה הגונה ושוחרת שלום זו תוטל לתזזית של מלחמה, טרור וטירוף אך ורק

כתופעת לוואי של נסיגת הכוחות האמריקניים. מהלך זה יעלה לארצות-הברית באבדן מוחלט של האמון הכורדי ובהתפוגגות הסיכוי לשיתוף פעולה עתידי בין המדינות. ארצות-הברית צריכה לחוש גאווה על ששחררה את כורדיסטאן העיראקית ואפשרה לה להפוך מקבר המוני למדינה חופשית; היא רשאית למנות הישג זה לצד המרתן של גרמניה הנאצית ושל יפן הקיסרית לדמוקרטיות מתפקדות והצלתה של דרום קוריאא מציפורני ממלכת הרעב הסטאליניסטית השולטת בפיונגיאנג. אמת, אבדנה של עיראק הערבית יהא בגדר מפלה חלקית; ועם זאת, אף אדם רציני לא יטען כי ארצות-הברית נחלה תבוסה מוחלטת בקוריאא משום שעלה בידה להציל רק חלק מן הארץ הזאת.

הכרזה על ניצחון חלקי אינה רק עניין של גאווה. ארגון אל-קאעידה כבר החל לפעול בעיראק והוא מקווה להביס את האמריקנים שם, בדיוק כפי שהמוג'אהדין סילקו את הצבא הסובייטי מאפגניסטאן בשנות השמונים. ניצחון המוג'אהדין על האימפריה הסובייטית הפך זה מכבר לנדבך מרכזי בתעמולה של ארגון אל-קאעידה, המתארת את כוחן של מעצמות-העל הכלכליות והצבאיות כמקסם שווא שאין מאחוריו דבר. אוסאמה בן-לאדן סימן את ארצות-הברית כיעד הבא בתור, ומיליוני מוסלמים רדיקליים הריעו לו והצטרפו לתנועתו.

לאחר שנחל את ההישג הגדול בתולדותיו, במתקפת הטרור של ה-11 בספטמבר, נמצא אל-קאעידה בנסיגה. ועם זאת, אם יצליח הארגון לנכס לעצמו את סילוק הצבא האמריקני מעיראק, הוא יגרוף גלי תמיכה נוספים. מגמת הירידה תתהפך והוא יציין שיא חדש. לכן, ניצחון חלקי של אמריקה בעיראק עדיף בוודאי על תבוסה מלאה. וישנו טעם נוסף בהמשך הנוכחות הצבאית של ארצות-הברית בכורדיסטאן: אם תצליח מזימתו של ארגון אל-קאעידה להקים מעין מדינה בחלק הערבי הסוני של עיראק, היא תתקיים ממש על גבול החבל הצפוני. בהתחשב בשאיפות שמטפח ארגון זה, מוטב שחיילים אמריקנים יימצאו במרחק כמה דקות משם, ולא במרחק כמה אזורי זמן. אי-אפשר לחשוב על מקום אסטרטגי טוב יותר להצבת כוח אמריקני שיהא מסוגל לשבש את תכניותיו של אל-קאעידה ואולי אף להנחית עליו מכה אנושה – או, בעת הצורך, לפעול כנגד איומים באיראן ובסוריה.

וכאילו יש צורך בסיבה נוספת, הסיכוי שהכורדים יתקוממו נגד הצבא האמריקני שואף לאפס. כמה מאות חיילים מוצבים ממילא בחבל, ואף ירייה לא נורתה לעברם. למעשה, כורדיסטאן העיראקית היא המקום שאליו נוסעים החיילים האמריקנים לחופשת סוף שבוע, המקום שבו הם יכולים לפשוט

לרגע קל את אפודי המגן שלהם. ארצות ערביות סמוכות, ובכללן מדינות שממשלותיהן ידידותיות לארצות-הברית, אינן מסבירות פנים כל כך. רוב הכווייתים, למשל, אינם מתנגדים לארח חיילים אמריקנים, שהרי הודות להתערבותה של ארצות-הברית שוחררה מדינתם מן הכיבוש העיראקי. ברם, חלקם סבור כי עתה, משקמה בבגדאד ממשלה חדשה, הגיעה שעתו של הצבא האמריקני לחזור הביתה. ערב הסעודית זכתה אף היא להגנה צבאית אמריקנית מפני פלישה עיראקית, לאחר שסדאם חוסיין בלע את כוויית; ואולם, לדברי אוסאמה בן-לאדן, הגנה זו היא אחד העלבונות שבגינם הוקם ארגון אל-קאעידה. העברתם של בסיסים אמריקניים לשטחה של כורדיסטאן הידידותית, הרחק מן האזורים הערביים העוינים, עשויה לפתור בעיה הולכת ומחריפה מבחינת וושינגטון; ואמנם, תגבור הנוכחות הצבאית האמריקנית בחבל הצפוני יפחית את הצורך בנוכחות כזאת בערב הסעודית או בעיראק הערבית.

דבר אחד אינו מוטל בספק: צבא ארצות-הברית זקוק לבסיסים שיאפשרו לו לפעול בלי להיכנס לשדה המוקשים של הפוליטיקה האזורית. אם המשטרים הרדיקליים של איראן וסוריה מרגישים מחוזקים ובטוחים יותר לנוכח קשייה של ארצות-הברית במערכה בעיראק, הרי שהצבת כוח אמריקני גדול בכורדיסטאן תוציא חיש מהר את הרוח ממפרשיהם.

באמצע שנות השבעים החלה ארצות-הברית לחמש ולממן בחשאי כוחות צבא כורדיים שביקשו למרוד בשלטונו של סדאם חוסיין. ברם, כל זה אירע לפני שנרקם שיתוף הפעולה הידוע לשמצה בין וושינגטון לבגדאד במהלך מלחמת איראן-עיראק. מלחמה זו אמנם פרצה ממש אחרי המהפכה האיסלאמית באיראן ב-1979, אך המתרחשות בין שתי המדינות החלה עוד קודם לכן. בדומה למחליפיו, לא רחש גם השאה, שליט עריץ ובעל בריתם של האמריקנים, אהדה יתרה לסדאם חוסיין. יחד עם פטרוניו, הוא שש על ההזדמנות לתמוך בכורדים של עיראק במאבקם נגד השלטון בבגדאד. אך כאשר חתם השאה על הסכם שלום עם סדאם, פסק הסיוע האמריקני לכורדים ללא התראה. הם נותרו נטושים וחסרי הגנה מול מעשי התגמול האכזריים והרצחניים של סדאם.

בין מאה וחמישים אלף לשלוש מאות אלף אזרחים כורדים נאלצו לנטוש את בתיהם בעיראק ולהימלט לאיראן. היו שביקשו מקלט בארצות-הברית, אך וושינגטון סירבה להעניק להם מעמד של פליטים. "יש להבחין בין פעולות חשאיות ובין עבודה מיסיונרית", אמר שר החוץ דאז, הנרי קיסינג'ר. וושינגטון

סירבה אפילו לשלוח סיוע הומניטרי לאנשים שעליהם אמר חבר הקונגרס אוטיס פייק כי שימשו "כלי שרת" בידי האמריקנים ותו לא.

כיום מנסה ממשלת חבל כורדיסטאן לשנס מותניים לקראת תרחיש דומה. "כאיש צבא אני מוטרד ממה שמתרחש כעת באמריקה", אומר גנרל פֶּראם. "הטרוריסטים חוגגים לנוכח מה שקורה בקונגרס. אנחנו רוצים שהאמריקנים יישארו. אני רוצה שאתה, כעיתונאי, תביא את קולנו לעם האמריקני, שהם ידעו איזה סבל גרמו העיראקים לכורדים. אנחנו לא רוצים שהצבא האמריקני יעזוב את האזור".

גם העיראקים הערבים שוחרי הדמוקרטיה צריכים להתחיל לדאוג – לא פחות מהכורדים, ואולי אף יותר. אלה שמסייעים לרשויות המינהל האמריקניות בממשלה העיראקית, בצבא העיראקי ובמשטרה העיראקית מופיעים כבר עכשיו ברשימות החיסול של חוליות רצח רבות. רופאים, משפטנים, סופרים, עיתונאים ואינספור אנשים אחרים הפכו ליעדים של תאי טרור רק מפני שהם מעדיפים דמוקרטיה וחברה אזרחית על פני פוליטיקה של קליעים ומכוניות תופת. הטרור שפשה בקמבודיה של פול פוט בשנות השבעים ובאלג'יריה בשנות התשעים נע עתה בעקבותיו של כל אדם הגון במרכז עיראק ובדרומה.

כאשר ייצאו החיילים האמריקנים, הם לא יוכלו (וליתר דיוק לא ירצו) לקחת אתם הביתה את כל אותם אנשים. למזלם, החבל הכורדי האוטונומי מוכן כבר כעת לקבל כמה מהם כפליטים. שטחה של כורדיסטאן העיראקית גדול בערך פי שניים משטחה של שווייץ; הוא אינו גדול דיו לקלוט כל אדם מתוך בעיראק הרוצה לחיות במדינה מתוקנת, אבל יש בו די מקום להעניק מקלט לאלה ששמותיהם נחשפו. הצבת כוח צבאי אמריקני בכורדיסטאן כדי להבטיח את שלומה, תוך עמידה על כך שתסכים לקלוט בתוכה מספר מסוים של פליטים, תוכיח כי ארצות־הברית מנסה לפחות לעמוד בדיבורה – לא רק מול בני־חסותה הכורדים אלא גם מול בעלי בריתה הערבים.

יהיה בכך גם לקח עבור אלה הנמנעים משיתוף פעולה עם ארצות־הברית. ככלות הכול, המשולש הסוני והדרום השיעי של עיראק יכולים היו לעשות כדוגמת כורדיסטאן – הבחירה הייתה נתונה לחלוטין בידיהם – אך הם פעלו אחרת, ובתוצאותיה המרות של אותה החלטה יישאו, למרבה הצער, חפים מפשע ואשמים כאחד. כורדיסטאן עשויה לשמש כמופת עתידי לכל תושבי המזרח התיכון, המעוניינים בהחלפת השלטון העריץ במדינותיהם במשטר דמוקרטי. עיראק הערבית עלולה להיות הדוגמה ההפוכה, תמרור האזהרה שכמו אומר: אם אחם מעדיפים טרור על בחירות, תעמדו לבדכם לגורלכם.

חמישה-עשר מיליון כורדים חיים במזרח תורכיה, והמאבק בין הממשלה לארגון ה-PKK משתולל שם זה עשרות שנים, ברמות עוצמה משתנות. כוחות ה-PKK מבוצרים היטב בגבולה הצפון-מזרחי של עיראק עם תורכיה, אזור הררי וכמעט בלתי עביר. לוחמי הגרילה שלו יוצאים להתקפות פגע וברח נגד חיילים תורכים – ולעתים גם נגד אזרחים – ואז נסוגים לכפרים ולמערות בשטח עיראק. הצבא התורכי מפגיז את מעוזי הארגון משני צדי הגבול, ולפעמים אף חוצה אותו במהלך מרדפים. תורכיה מאיימת בפלישה רבתי לצפונה של עיראק אם ממשלת החבל האוטונומי של כורדיסטאן לא תנקוט צעדים כדי לסלק את אנשי ה-PKK משטחה.

הכורדים בעיראק מסרבים להיענות לבקשות אלו. מדוע הם מספקים לתורכיה תירוץ לפלוש? לקולונל מודהאפר נמאס לשמוע את השאלה הזאת. כשפגשתי אותו במשרדו הוא פרש לפניי מפה. "כאן הסתתרנו גם אנו כשנלחמנו נגד סדאם חוסיין. לא סתם בחרנו את המקום הזה: זהו אזור כמעט בלתי נגיש. סדאם לא היה מסוגל לסלק אותנו משם, וגם אנחנו לא מסוגלים עכשיו לסלק משם את ה-PKK".

אולם הדברים אינם כה פשוטים. ממשלת חבל כורדיסטאן יכולה הייתה לשתף פעולה עם התורכים כדי למנוע את התפתחות הסכסוך הזה למשבר בינלאומי גדול יותר, אבל היא נקרעת בין רצונה לשמר את מעמדה כשוחרת שלום ובין שאיפתה להימנע ממלחמת אחים. ההיסטוריה הכורדית ידעה לא מעט מאבקים פנימיים עקובים מדם. לאחר שסדאם סולק מכורדיסטאן העיראקית ולפני שהופל משטרו בבגדאד, ניצת בקרב הכורדים סכסוך קשה על עמדת ההנהגה ועל השליטה במשאבים. תוצאות המאבק היו הרסניות, אך הכורדים הפיקו ממנו לפחות לקח חשוב אחד: מיעוט מוקף אויבים אינו יכול להרשות לעצמו מלחמת אזרחים. ייתכן שהלקח הזה הופנם בצורה מוגזמת, שכן פעולות ה-PKK מזיקות לכורדים ולאינטרסים שלהם במידה המצדיקה נקיטת עמדה נחרצת מצדם: הן מביאות לפתחם פעולות תגמול הרסניות יותר ויותר ומרחיקות מאוד את האפשרות למציאת פתרון דיפלומטי לבעיותיהם.

"לחימה אינה פתרון", אמר לי כורדי אחד. הכורדים של עיראק גם אינם רוצים להילחם, המשיך, אבל צריך לזכור שהסיבה לפעילות הטרוריסטית של ה-PKK היא שהעם הכורדי בתורכיה משולל זכויות. אלה המנסים להצדיק או להסביר את הטרור הפלסטיני אומרים דברים דומים מאוד, כמובן, והניתוח הזה עשוי אולי להישמע משכנע מפני שאינו מופרך לגמרי. לכורדים בתורכיה

אכן נגרם עוול, בדיוק כמו לפלסטינים חסרי המדינה. אך הדרך הנכונה לתקן את העוול הזה ודאי איננה הרג חסר הבחנה של חפים מפשע ברחובות תל אביב ואיסטנבול. הכורדים של עיראק יודעים זאת, אך הם נתונים במלכוד: הם נקרעים בין המוסר הפוליטי שלהם מצד אחד ובין סולידריות אתנית מצד שני. כורדיסטאן תזדקק לעזרה כדי להימנע ממלחמה כוללת עם תורכיה. אין מקום לטעות: אנקרה משקיפה בדאגה הולכת וגוברת על ההתפתחויות מעבר לגבול ואין היא מוטרדת רק מפעילותו של ה-PKK. התורכים אימו בפלישה מסיבית לכורדיסטאן העיראקית במקרה שזו תעז להכריז על עצמאותה. הם חוששים מפני התקוממות רבתי של הכורדים החיים בתחומם אם אי פעם תקום מדינה כורדית עצמאית.

אלה הם כמובן חששות לגיטימיים, ואין לזלזל בהם, אך הם אינם משנים את העובדה שלמדינות יש זכות קיום אפילו אם הן מעמידות בסכנה את האינטרסים של תורכיה. האו"ם אינו יכול – או אינו מוכן – לשמש מתווך הוגן בין שני הצדדים, מפני שהוא חלש מדי ואינו מגלה עניין בנעשה. אך ארצות-הברית מסוגלת בהחלט למלא תפקיד זה. למעשה, האמריקנים הם היחידים הרואים הן בתורכיה והן בכורדיסטאן בעלות ברית. היחסים בין התורכים לאמריקנים מתוחים כעת, ובכל זאת מתקיים ביניהם שיתוף פעולה אסטרטגי. ארצות-הברית צריכה להתחייב כי חייליה יסלקו את הטרוריסטים של ה-PKK מכורדיסטאן העיראקית, אם תורכיה תהיה לנהוג בהגינות במיעוט הכורדי החי בשטחה. הפתרון הזה אינו רק מעשי, אלא גם מוסרי.

ארצות-הברית אינה יכולה להרשות לעצמה עסקאות כאלה עם איראן ועם סוריה. שתי המדינות האלה, שבשטחן חיות אוכלוסיות כורדיות במצב של אי-שקט, מעניקות חסות להתקוממויות ולפעולות טרוריסטיות נגד ארצות-הברית, לבנון, ישראל ועיראק. ודאי שהן אינן ראויות לביטוח נגד מרידות בתוך גבולותיהן.

הכורדים החיים באיראן ובסוריה היו ששים בוודאי על ההזדמנות לקבל סיוע אמריקני כדי שיוכלו למרוד בשלטון הקיים. אם תקום בעיראק מדינה כורדית בערבות אמריקנית, יגברו סיכוייהן של התקוממויות כאלה, אפילו ללא עזרה אמריקנית. מובן שאל לה לארצות-הברית לתמוך – או לאיים בתמיכה – במרד שאינו מוצדק מבחינה מוסרית או שתועלתו זמנית בלבד. הכורדים של עיראק נוצלו פעם אחת בצורה כזאת, והתוצאות היו איומות ומבישות. אך התקוממות

כורדית באיראן ובסוריה יכולה להיות נשק יעיל וגם מטרה צודקת, בתנאי שאפשר יהיה לנטרל את השחיתות המוסרית של ארגונים דוגמת ה-PKK. סיוע אמריקני לתסיסה כורדית רחבת היקף יצטייר בוודאי בעיני מבקרים מבית ומחוץ כמדיניות אימפריאליסטית. לטענות אלו אפשר להשיב שאולי ההפך הוא הנכון, מאחר שהכורדים עצמם הם במקרים רבים קרבנות של אימפריאליזם. איראן היא דוגמה מובהקת: כמעט מחצית מאזרחי המדינה אינם פרסים כלל, אלא בני קבוצות אתניות אחרות. הסיבה לכך היא שהשטח המצוי בשליטת איראן הוא בעצם שריד לקיסרות הפרסית, ובתור שכזה הוא כולל לא רק את פרס אלא גם נתח מכורדיסטאן, מערב אזרבייג'אן, בלוצ'יסטאן והחלק הערבי של חוזיסטאן. איראן, בדומה לעיראק, היא אפוא מדינת לאום להלכה בלבד. אם הפלסטינים, הטיבטים והצ'צ'נים – אם למנות רק שלוש דוגמאות – זכאים להגדרה עצמית, כי אז אותה זכות שמורה גם לכורדים, לאזארים, לבלוצ'ים ולערבים של איראן. יש אולי טעם בסברה שמן הראוי לשמר את מה שנותר מהאימפריה הפרסית – אך כל עוד מושלים בטהרן אנשי דת עריצים, יש תוקף רב יותר לטענה שהאמריקנים צריכים להעניק גיבוי לשאיפות הכורדיות באיראן.

הטרור הוא כלי אפקטיבי למדי להשגת תשומת לב. זהו אחד הלקחים הטראגיים שאפשר להפיק מן ההתעלמות הבינלאומית המתמשכת ממאבקם של הכורדים בצפון עיראק.

הפלסטינים אינם העם היחיד עלי אדמות הזכאי למדינה משלו, אבל העולם מעדיף – אולי באופן טבעי – לשמן תחילה את הגלגל החורק. הכורדים אינם מקבלים מיליארדי דולרים כסיוע מן המערב, הם אינם נהנים מתשומת לב אינסופית של התקשורת, הקמפוסים של האוניברסיטאות המערביות אינם מתאחדים סביב הקריאה להעניק להם חירות ומועצת הביטחון של האו"ם אינה עומדת על זכותם למדינה ריבונית. הם בעלי בריתה הנאמנים של אמריקה, אך רוב האמריקנים אינם יודעים עליהם דבר.

אפשר אולי לטעון שגלים של מתאבדים כורדים, חמושים בחגורות נפץ, היו מצליחים להפנות את אור הזרקורים של דעת הקהל העולמית אל עניינה של ארצם. הקהילה הבינלאומית הרי ידועה בפייסנות שהיא נוקטת ביחס לתנועות שחרור לאומיות רצחניות – בעיקר משום שהיא חוששת מהתרחבות האלימות. בתוך כך היא זונחת לגורלן קבוצות ליברליות ומתוננות, המבקשות להגיע לאותו

יעד ללא שפיכות דמים מיותרת. לעתים קרובות מדי, הבחירה בדרך ההיגיון והמוסר אינה ערובה לגמול נאות.

תודה לאל שהכורדים בעיראק עוד לא הגיעו למסקנה הזאת. אם יעלה בידם להקים מדינה לפני שהטרוריסטים בתורכיה ובפלסטין ישיגו את מבוקשם, יהיה זה לקח מוסרי ומדיני חשוב ביותר, שהמזרח התיכון זקוק לו נואשות. ואולי – מי יודע? – אחרים ילמדו מן הדוגמה הזאת. אבל הטיעון האמיתי למען כינונה של מדינה כורדית עצמאית בערבות אמריקנית פשוט הרבה יותר: הכורדים ראויים לכך. הם לחמו לצד ארצות-הברית בעיראק והקימו בארצם חברה הגונה ושוחרת שלום. הם אינם יוזמים מלחמות ואינם נוקטים פעולות טרור, ואין להתיר לשכניהם להתנכל להם.

”אני מבקש מן האמריקנים לא לעזוב אותנו”, אמר לי קולונל אמין במשרדי הפשמרגה. “משנת 1920 ועד היום נחלנו רק תסכולים ואכזבות מן ההתחייבויות ומן ההבטחות שלהם. שמונה פעמים התאכזבנו. אני מבקש מהעם האמריקני, אל תוסיפו לנו אכזבה תשיעית”.

מייקל ג' טוטן הוא עיתונאי עצמאי המרבה לבקר במזרח התיכון. הוא מפרסם בלוג בכתובת www.MichaelTotten.com